ముందుమాట

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం 1976లో స్థాపించినది మొదలు నేటి వరకు ప్రగతి పథంలో పయనిస్తూ వివిధ కోర్సులు, పరిశోధనలు అందిస్తూ, 2003 వ సంవత్సరంలో NAAC చే B++ (80-85) గ్రేడును సంపాదించుకొని దేశంలోనే ఒక ప్రముఖ విశ్వవిద్యాలయంగా గుర్తింపు సాధించుకొన్నదని తెలియజేయటానికి ఎంతో సంతోషిస్తున్నాను. ప్రస్తుతం గుంటూరు, కృష్ణా, ప్రకాశం జిల్లాలలోని సుమారు 300 అనుబంధ కళాశాలల విద్యార్థులకు డిగ్రీ, పి.జి. స్థాయి విద్యాబోధనతో పాటు పరిశోధన డిగ్రీలను కూడా ఆచార్య నాగార్జున విశ్వ విద్యాలయం అందిస్తోంది.

ఉన్నత విద్యను అందరికి అందించాలన్న లక్ష్యంతో ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, దూర విద్యా కేంద్రాన్ని స్థాపించింది. దీని ద్వారా పూర్తి స్థాయిలో కళాశాలలకు వెళ్ళి విద్య నభ్యసించలేనివారికి, ఎంతో వ్యయ భరితమైన ఫీజులు చెల్లించలేని వారికి, ఉన్నత విద్య చదవాలన్న కోరికవున్న గృహిణులకు ఈ దూర విద్యావకాశం ఎంతో దోహదపడుతుంది. ఇట్టి వారందరికి తమ ముంగిట్లో విద్యను అందించే ఉద్దేశ్యంతో ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, 2003-04 విద్యా సంవత్సరంలో డిగ్రీస్థాయిలో బి.ఏ., బి.కాం.; పి.జి. స్థాయిలో ఎం.ఏ., ఎం.కాం., ఎం.ఎస్.సి., ఎం.బి.ఏ, ఎల్ఎల్.యమ్ కోర్సులను ప్రారంభించడం జరిగింది.

ఈ దూర విద్యా పద్ధతి ద్వారా విద్యనభ్యసించే విద్యార్థుల కొరకు రూపొందించే పాఠ్యాంశాలు, సులభంగాను, సరళంగాను, విద్యార్థి తనంతట తానుగా అర్థం చేసికొనేలా ఉండాలనే ఉద్దేశ్యంతో విశేష బోధనానుభవం కలిగి, రచనా రంగంలో విశేష అనుభవంగల అధ్యాపకులతో పాఠ్యాంశాలను వ్రాయించటం జరిగింది. వీరు ఎంతో నేర్పుతో, నైపుణ్యంతో, నిర్ణీత సమయంలో పాఠ్యాంశాలను తయారుచేశారు. ఈ పాఠ్యాంశాలపై విద్యార్థిని విద్యార్థులు, ఈ పాఠ్యాంశాల బోధనలో నిష్ణాతులైన వారు ఇచ్చే సలహాలు, సూచనలు సహృదయంతో స్వీకరించబడతాయి. నిర్మాణాత్మకమైన సూచనలను గ్రహించి మున్ముందు చేసే ప్రచురణలలో మరింత నిర్దిష్టంగా, మరింత సులువుగా విద్యార్థులకు అర్థమయ్యే రీతిలో ప్రచురణ చేయగలం. ఈ పాఠ్యాంశాల అవగాహన కోసం, సంశయాల నివృత్తి కోసం డిగ్రీ స్థాయిలో వారాంతపు తరగతులు, పి.జి. స్థాయిలో కాంటాక్ట్ క్లాసులు ఏర్పాటు చేయటం జరిగింది.

దూర విద్యా కేంద్రం ద్వారా విజ్ఞాన సముపార్జన చేసి, ఉన్నత విద్యార్హతలు సంపాదించి జీవనయాత్ర సుగమం చేసుకోవడమేగాక, చక్కటి ఉద్యోగావకాశాలు పొంది, ఉద్యోగాలలో ఉన్నత స్థాయికి చేరాలని వాటి ద్వారా దేశ ప్రగతికి దోహదపడాలని నా ఆశయం. రాబోయే సంవత్సరాలలో దూర విద్యా కేంద్రం మరిన్ని కొత్త కోర్సులతో దిన దినాభివృద్ధి చెంది ప్రజలందరికి అందుబాటులోకి రావాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను. ఈ మా ప్రయత్నానికి సహకరించిన దూర విద్యా కేంద్రం డైరెక్టర్లకు, సంపాదకులకు, రచయితలకు నా అభినందనలు.

ఆచార్య .కె.వియన్నా రావు
ఇన్‌చార్జ్
ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం

M.A. (FINAL) POLITICAL SCINCE

Syllabus

PAPER -II : INTERNATIONAL RELATIONS

1. Challenges to the Nation - State System
   a) The impact of States and Technology
   b) Incabilities of the existing Nation - State System
   c) Economic transformation, challenges to the autonomy of the Nation - State
2. Concepts of International Politics
   a) power b) National Interest c) Balance of Power D) Power Vaccum
3. Theories of International Politics
   a) Realist Theory - Morgenthau b) Systems Theory - Mortan Kaplan
   c) Decision Making Theory
4. Foreign Policy and Diplomacy
   a) Determinants of foreign policy - National interest and Ideoligy
   b) Foreign policy choices, collective securit; Isolationism; Alliances; Non-alignment - Meaning and bases its role in International Relations.
5. Cold War, Detente and its impact.
6. Decolonisation, Neo-colonialism and Asian - African resurgence. Struggle for New International Economic Order; The Third World in International Relations; North - South dialogue
7. International and Regional Organization.
   a) The role of UN in peace - keeping
   b) Regional organizations; ASEAN, SAARC and OAU
8. Disarmament and Arms control Conventional and Nuclear arms; Test Ban Treaty, the NPT INE Treaty; IBM Treaty; Militarisation of Space.

TEXT BOOKS:

1. J.C. Johari : International Relations and Politics - Theoretical Perspective
2. J.C. Johari : International Relations and Politics (Diplomatic History between the Two World Wars)
3. Mahendra Kumar : Theoretical Aspects of International Politics
4. K.P. Misra and R.S. Beal : International Relations Theory
5. James N.Rosenau : The Scientific Study of Foreign Policy.
6. S.J.R. Bilgrami : The Arms Race and Disarmament
7. Joseph Frankel : Contemporary International Theory and the Behaviour of States

REFERENCE BOOKS :

1. Hains Morgenthau : Politics among Nations
2. Raymond Cohen : International Politics - The Rule of the Game
3. R.C. Macridis : Foreign Policy in World Politics
4. Marget Light and A.J.R. Grom (ed) : International Relations.
5. Johan Spanier : Gemes Nations Play
6. Jayantanuja Bandopadhyaya : North over South : A Non - Western
7. Mohammed Ayud (ed) : Control and Intervention in Third World
8. Trevor Taylor : Approaches and Theory in International Relations.

M.A. Political Science (Final) DEGREE EXAMINATION, DECEMBER 2005.

Paper II - **INTERNATIONAL RELATIONS**

Time : Three hours Maximum : 100 marks

Answer any FIVE questions

All questions carry equal marks.

1. Discuss the impact of Science and Technology on International Relations.
   అంతర్జాతీయ సంబంధాలపై సైన్సు మరియు టెక్నాలజీ ప్రభావమును గూర్చి చర్చించుము.

2. Examine the importance of ëPowerí in International Politics.
   అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో 'శక్తి' సిద్ధాంతము యొక్క ప్రాముఖ్యతను పరిశీలింపుము.

3. Critically examine Mortan Kaplanís Systems Theory.
   మార్టన్ కాప్లాన్ యొక్క వ్యవస్థల సిద్ధాంతమును గూర్చి విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలింపుము.

4. Explain the relationship between foreign policy and diplomacy.
   విదేశాంగ విధానము మరియు దౌత్యనీతికి ఉన్న సంబంధమును వివరించుము.

5. Discuss the principle of ëCollective Securityí in International Politics.
   అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో 'ఉమ్మడి రక్షణ' అను సూత్రమును గూర్చి చర్చించుము.

6. Examine the impact of Cold War on International Politics today.
   నేటి అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో ప్రచ్ఛన్న యుద్ధము యొక్క ప్రభావమును పరిశీలింపుము.

7. Discuss the New International Economic Order.
   నూతన అంతర్జాతీయ ఆర్థిక క్రమమును గూర్చి చర్చించుము.

8. Examine the need for the reorganization of the UN Security Council.
   ఐక్యరాజ్య సమితి భద్రతా సంఘమును పునర్ వ్యవస్థీకరించవలసిన ఆవశ్యకతను గూర్చి చర్చించుము.

9. Critically examine the provisions of the Nuclear Non-Proliferation Treaty.
   అణ్వాయుధాల నిరోధక ఒప్పందములోని వివిధ అంశములను విమర్శనాత్మకముగా పరిశీలింపుము.

10. Write short notes on any TWO of the following :
    (a) National Interest, (b) Balance of Power Theory, (c) Disarmament, (d) Non-alignment.
    ఈ క్రింది వాటిలో ఏ రెండింటికైనను జవాబులను వ్రాయుము :
    (a) జాతి ప్రయోజనము, (b) సంతులన సిద్ధాంతము, (c) నిరాయుధీకరణ, (d) అలీన విధానము.

M.A. (Final) DEGREE EXAMINATION, MAY 2006.

Political Science

Paper II - **INTERNATIONAL RELATIONS**

Time : Three hours Maximum : 100 marks

Answer any FIVE questions

All questions carry equal marks.

1. Discuss the role of the Nation - State in today's world.
   ప్రస్తుత ప్రపంచములో జాతి – రాజ్యము యొక్క పాత్రను చర్చింపుము.
2. Define Balance of Power. What are its limitations ?
   సమతౌల్య శక్తి సిద్ధాంతాన్ని నిర్వచింపుము. దానికి గల పరిమితులేవి ?
3. Write an essay on the elements of National Power.
   జాతీయ శక్తి కారకాలపై ఒక వ్యాసము వ్రాయుము.
4. Explain the relationship between national interest and foreign policy.
   జాతీయ ప్రయోజనము మరియు విదేశాంగ విధానము మధ్య గల సంబంధమును వివరింపుము.
5. State Morgenthau's theory of international politics and point out its relevance.
   మార్గెంతో అంతర్జాతీయ సిద్ధాంతాన్ని నిర్వచించి దాని ప్రాముఖ్యతను పేర్కొనండి.
6. State the relevance of non-alignment in today's world.
   సమకాలీన ప్రపంచములో అలీన విధాన ప్రాముఖ్యాన్ని తెలియజేయండి.
7. Write an essay on the end of cold war, in international politics.
   అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో, ప్రచ్ఛన్న యుద్ధ అంతముపై వ్యాసము వ్రాయుము.
8. Explain the aims and objectives of the N.I.E.O.
   ఎన్.ఐ.ఈ.ఓ. యొక్క లక్ష్యాలు మరియు ధ్యేయాలను వివరింపుము.
9. Assess the 'Peace Keeping Operations' of the United Nations Organisation.
   ఐక్యరాజ్య సమితి యొక్క శాంతి 'నెలకొల్పు క్రియలను గూర్చి మదింపు చేయుము.
10. Write short notes on any TWO of the following :
    (a) Power vacuum
    (b) Collective security
    (c) Diplomacy
    (d) Nuclear disarmament

    ఈ క్రింది వానిలో ఏ రెండింటికైనా సంక్షిప్తముగా వ్రాయుము :

    (a) శక్తి శూన్యత

    (b) సమిష్టి భద్రత

    (c) దౌత్యము

    (d) అణ్వస్త్ర నిరాయుధీకరణ.

విషయ సూచిక

1.	జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థ సవాళ్ళు	1.1 - 1.8
2.	అంతర్జాతీయ రాజకీయాల భావనలు	2.1 - 2.8
3.	అంతర్జాతీయ రాజకీయ సిద్ధాంతాలు	3.1 - 3.9
4.	విదేశాంగ విధానము మరియు దౌత్య నీతి	4.1 - 4.9
5.	ప్రచ్ఛన్న యుద్ధం, సయోధ్య దాని ప్రభావం	5.1 - 5.15
6.	ప్రచ్ఛన్న యుద్ధ ఉద్రిక్తతల సడలింపు లేదా సయోధ్య	6.1 - 6.10
7.	శాంతి భద్రతల పరిరక్షణలో ఐక్యరాజ్య సమితి పాత్ర	7.1 - 7.11
8.	ప్రాంతీయ సంస్థలు	8.1 - 8.12
9.	నిరాయుధీకరణ మరియు ఆయుధ నియంత్రణ	9.1 - 9.7
10.	వలసవాద క్షీణత, అర్థ - వలసవాదము మరియు ఆసియా, ఆఫ్రికా దేశాల పునరుద్ధానము	10.1 - 10.8

పాఠం - 1

జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థ సవాళ్ళు

(Challenges to the Nation-State System)

1.0 లక్ష్యం :

అంతర్జాతీయ వ్యవస్థలో ఎన్నో మార్పులు అతివేగంతో జరుగుతున్నాయి. వాటిలో కొన్ని యుద్ధాలు, అణ్వాయుధాలు, అల్పసంఖ్యాకవర్గాలు, హింసావాదము, ఉగ్రవాదము మొదలగునవి. వీటన్నింటిని రాజ్యవ్యవస్థ ఎదుర్కొంటున్న తీరును గూర్చి తెలుసుకోవటం ఈ పాఠం యొక్క లక్ష్యం.

విషయసూచిక

1.1. పరిచయం
  1.1.1. రాజ్యాల మరియు సాంకేతికతల ప్రభావం
  1.1.2. నేటి జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థ ఆశక్తతలు
  1.1.3. ఆర్థికపర మార్పు, జాతీయ రాజ్య స్వతంత్ర ప్రతిపత్తికి సవాళ్ళు
1.2. ప్రాంతీయ సమైక్యతా ధోరణి
1.3. జాతీయతకుండే సార్వభౌమత్వపు అధికారం - అపోహగాని వాస్తవం కాదు
1.4. సారాంశము
1.5. నమూనా ప్రశ్నలు
1.6. చదువదగిన గ్రంథాలు

1.1. పరిచయం :

అంతర్జాతీయ వ్యవస్థ సాంప్రదాయబద్ధంగా రాజ్యవ్యవస్థను అనగా జాతీయ - రాజ్యవ్యవస్థను కేంద్ర స్థానంగా ఆధారితం చేసుకుంది. ప్రస్తుతం అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో జాతీయ రాజ్యపు పాత్రలో మార్పులొచ్చాయి. ఈ స్థితి 'జాతీయరాజ్యపు అంతిమ దశ' అని కొందరు విశ్లేషకులు భావిస్తే, దానికి అవాంతరాలు ఏర్పడుతున్నాయని మరికొందరి వాదన. ఈ స్థితిగతులు జాతీయ రాజ్యం పతనాన్ని సూచిస్తున్నాయని కొందరు రచయితలు భావిస్తున్నారు. అతివేగంతో అంతర్జాతీయ వ్యవస్థలో జరుగుతున్న మార్పుల వలన జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థ నూతన సవాళ్ళను ఎదుర్కొంటున్నదనే విషయం మాత్రం వాస్తవం.

ఆధునిక సార్వభౌమత్వ రాజ్యవ్యవస్థ పతనావస్థలో ఉందని ఈ శతాబ్దంలో 50వ దశకం చివరలో 60వ దశకం ఆరంభంలో చాలా మంది మేధావులు హెచ్చరించారు. Prof. Herz, దీనిని 'రాజ్యవ్యవస్థకు అంతిమదశ' గా భావించి, ప్రాదేశికాధిరంగా నిర్మింపబడిన సర్వసత్తాక రాజ్యం యొక్క ప్రధాన ఆధారాన్ని బలహీనపరిచేటటువంటి 4 కారణాలను వివరించాడు. అవి : 1. ఆర్థిక రంగంలో యుద్ధము 2. మనస్తత్వపరంగా యుద్ధము 3. వాయురంగంలో యుద్ధము 4. అణ్వాయుధాలు. ఇటువంటి యుద్ధాలతో ఒక రాజ్యము వేరొక రాజ్యపు లేక ఇతరరాజ్యాల పునాదులను అంతర్గతంగా బలహీనపరచగలుగుతోంది. యుద్ధ

రీతులలో వచ్చిన సాంకేతికాభివృద్ధి వలన సుదూర లక్ష్యాలను భేదించగల బాలిస్టిక్ క్షిపణులు అవతరించాయి. వెలుపల నుండి వాటిని ప్రయోగించి ఒక రాజ్యపు అంతర్గత పునాదులను పూర్తిగా పెకలించవచ్చు. అగ్రరాజ్యాలకు కూడా ఈ విషయంలో మినహాయింపులు లేవు. తన ప్రాదేశిక సమగ్రతా పవిత్రతను ఏ రాజ్యము నిలుపుకునే స్థితిలో లేదు. ప్రాదేశిక సమగ్రతా నియమం, దీని అనుసంధిత సార్వభౌమత్వ సూత్రాలలో తీవ్రమైన మార్పులొస్తున్నాయి. చొరశక్యము కాని, చొరబడలేని ఆధునిక రాజ్యపు ప్రాదేశిక సమగ్రత అనేది ఒక అసంగతమైన విషయంగా మారింది. రచయితలైన MORGENTHAU, BOULDING లు ఇదేవిధంగా అభిప్రాయపడినారు. సమాచార వ్యవస్థ అభివృద్ధి ప్రపంచ సామీప్యతను పెంచిందని బౌల్డింగ్ అభిప్రాయము. ప్రపంచంలో ఏ ప్రాంతమైనా అతి సులభంగా ఆకాశయాన దాడులకు, అణుయుద్ధానికి లక్ష్యంగా మారవచ్చు. ఇందువలన సైనికశక్తి, సమాచార వ్యవస్థలపై షరతులతో కూడిన పరిమితులుండాలని సూచించాడు.

రాజ్యవ్యవస్థ ఉపయుక్తతకు రాజ్యేతర వ్యవస్థల ఆవిర్భావము సవాలుగా నిలచింది. ఆర్థికపరంగా, భద్రతాపరంగా, పరిసరాల పరంగా వచ్చిన సవాళ్ళను ఎదుర్కొనుటలో ఈనాటి రాజ్యవ్యవస్థ విఫలతే రాజ్యేతర సంస్థల అవతరణ, అభివృద్ధులకు కారణమయ్యింది. అంతర్జాతీయ రంగంలో సర్వసత్తాక రాజ్యమే ఏకైక నటుడుగా లేకుండా తన స్థానం కోల్పోయింది. అంతర-ప్రభుత్వ సంస్థలు, ఉత్తర అట్లాంటిక్ సంధి వ్యవస్థ, రాజ్యేతర సంస్థలు, ప్రభుత్వేతర వ్యవస్థలు, బహుళ జాతీయ సంస్థలు (Multinational Companies), TNCs, అంతర-జాతీయ నటులు PCO పాలస్తీనా విమోచన సంస్థ), ఐక్యరాజ్య సమితి (UNO), దాని సంబంధిత ఏజెన్సీలు మొదలగు సార్వత్రిక నటులు, OECD, EU, OAU, NEPAD వంటి ప్రాంతీయ నటులు కలిసి సార్వభౌమత్వ రాజ్యాల ప్రత్యేక ప్రతిపత్తిని, దాని పాత్రను సవాలు చేస్తున్నాయని FRANKEL అభిప్రాయము.

సార్వభౌమత్వ రాజ్యాలు అంతర్గతంగా కూడా కొన్ని సవాళ్ళను ఎదుర్కొంటున్నాయి. యుద్ధానంతరకాలంలో తమ రాజ్యంలో అతివేగంగా పెరుగుతున్న భిన్న సామాజిక - ఆర్థిక అవసరాలు, కోర్కెలు తీర్చవలసివచ్చింది. అట్టి సామర్థ్యం తగ్గిపోయింది. భిన్న సామాజికవ్యవస్థలుగా అవి రూపాంతరం చెందాయి. భిన్న సామాజిక కర్తవ్యాలను నెరవేర్చగల సామర్థ్యం రాజ్యాలకు లోపించింది. అల్పసంఖ్యాకవర్గాలు, హింసావాదము, ఉగ్రవాదము వంటి సమస్యలేర్పడినాయి. ఈ పరిస్థితులలో బహుతావాదము అనుసరిస్తూ, ప్రభావిత వర్గాలకు గుర్తింపునిస్తూ, తన అధికారాలను వికేంద్రీకరించే అవసరమేర్పడింది. అల్పసంఖ్యాక వర్గాలను తృప్తిపరచటానికి జాతీయంగా సాంప్రదాయక సంస్థలను వేరుచేయుటతోపాటు వాటిని అనైక్యపరచవలసిన స్థితి కలిగింది. పైన వివరించిన జాతీయ, అంతర్జాతీయ కారణాల వలన సార్వభౌమత్వ రాజ్యవ్యవస్థ తన ఉనికిని, అస్థిత్వాన్ని కోల్పోయిందని కొందరి వాదన. ప్రపంచ విప్లవము ఫలితంగా రాజ్య అంతర్ధానము అనే సిద్ధాంతముపై తమ నమ్మకాన్ని మార్క్సిస్టు మేధావులు కొనసాగించారు.

దాదాపు 450 సంవత్సరాల నుండి సార్వభౌమత్వపు రాజ్యాల మధ్య ఉండే రాజకీయాలే అంతర్జాతీయ రాజకీయాలనే సాంప్రదాయక భావన కొనసాగింది. తమ శక్తి రక్షణ, తమ జాతీయ ప్రయోజనాల పరిరక్షణే ధ్యేయంగా జాతీయ రాజ్యం ప్రధాన నటుడిగా అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో వ్యవహరించింది. దౌత్యవేత్తలు, సైనికవర్గం దాని ప్రధాన ప్రతినిధులు. జాతీయ రాజ్యాలు రూపొందించిన విధానాలు, వాటి ప్రతి సంబంధిత చర్యలు అంతర్జాతీయ సంబంధాల అంశాలుగా అధ్యయనకారులు వాటి అవగాహనకై తమ అధ్యయనాన్ని సాగించారు. నిర్ణయ నిర్మాతలు తమ విధానాలలో మార్పుచేర్పులకు, నియంత్రణకు ప్రయత్నించారు. జాతీయ రాజ్యాల మధ్య శక్తిపరంగా ఘర్షణలు, సైనిక చర్యలు, బలప్రయోగాలు, హింసా దౌర్జన్యాలు, బెదిరింపులు, హెచ్చరికలు మొదలైనవి అంతర్జాతీయ సంబంధాలలో మౌలికపర అంశాలుగా గుర్తింపబడినాయి. జాతీయ రాజ్యాల పరస్పర చర్య - ప్రతిచర్యల విధానమే ప్రధానంగా అంతర్జాతీయ రాజకీయాలుగా మారాయి. పాశ్చాత్య ప్రపంచంలో అంతర్జాతీయ రాజకీయ వ్యవస్థల ప్రబల పోషకునిగా జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థ కొనసాగుటే ఆధునిక చరిత్రగా PALMER AND PERKINS

వర్ణించారు. ఇతర ప్రాంతాలలో కూడా ఇదే పద్ధతి విస్తరించింది. జాతీయ రాజ్యాలు అంతర్జాతీయ రంగంలో ప్రధాన నటులుగా కొనసాగాయి. ప్రస్తుతం జాతీయ రాజ్యాల పాత్రలో మార్పు వచ్చింది. ఇది జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థకు పతనంగా లేక నిర్యాణంగా (death) కొందరు భావించారు. మరికొందరు విభేదించారు

1648లో ఆమోదించిన వెస్ట్ ఫేలియా (జర్మనీ) సంధిని (Treaty of West Phalia) ఆధునిక జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థకు నాందిగా చెప్పవచ్చును. మధ్య ఐరోపాలో ప్రతి సంస్కరణోద్యమం (Counter Revolution) పేరుతో మత సంస్కరణోద్యమకారులకు, కాథలిక్కులకు మధ్య జరిగిన 30 సంవత్సరాల యుద్ధ ఫలితంగా ఆమోదింపబడిన వెస్ట్ ఫేలియా సంధి, ఆధునిక రాజ్యవ్యవస్థ ఆవిర్భావానికి దోహదం చేసింది. ఫ్రాన్స్ (France) అధినేత నెపోలియన్ ఓటమి తరువాత 1815లో జరిగిన 'వియన్నా కాంగ్రెస్ (Vienna Congress) సమావేశం సర్వసత్తాక రాజ్యవ్యవస్థను స్థిరపరచింది. భూస్వామ్య విధానం అంతరించింది. పెట్టుబడిదారీ విధానం అవతరించింది. క్రమేపీ 'జాతి విధానం' 'రాజ్య విధానం' గా రూపాంతరం పొందింది. Jaen Bodin తన Six Liners de la Republique రచనలో వర్ణించినట్లు జాతీయరాజ్యం అంతర్గతంగాను, బహిర్గతంగాను రాజకీయాధికారానికి ఏకైక ప్రతినిధిగా 400 సంవత్సరాలు కొనసాగింది.

Hobbes మొదలుకొని Hegal వరకు గల సమకాలిక రచయితలందరూ సిద్ధాంతీకరించిన సాంప్రదాయిక జాతీయ రాజ్య అవతరణలో 3 ప్రధాన లక్షణాలను గమనించవచ్చు : 1. ఒక నిర్దిష్ట భూభాగముపై పాలనాధికారము. ఆ భూమి పైన, అందు వనరులపై పూర్తి హక్కులు కలిగి ఉండుట. 2. జనాభా. ఇదే కాలక్రమంలో ఒక జాతిగా మారింది. (ఇది ఒక ఊహాజనిత సమాజం - Imagined Society అని B.A. Anderson అన్నారు). 3. రాజకీయపరమైన విషయాలన్నింటిపైన, శాసనపరమైన విషయాలన్నింటిపైన అంతిమాధికారం రాజ్యానిదే. అనగా పాలనాపరంగా యావత్తు సమాజాన్ని నియంత్రించే పరికరంగా రూపొందింది. వీటితోపాటు పన్నులు విధించే అధికారం, ఆస్తి హక్కుల సంబంధిత వివాదాలపై విచారణ జరిపి నిర్ణయించే అంతిమాధికారం కూడా పొందింది.

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం వలసవాద సామ్రాజ్యాల పాలన నుండి విముక్తి పొందిన దాదాపు 200 నూతన దేశాలలో ప్రతీ ఒక్క దేశము సర్వసత్తాక జాతీయ రాజ్యంగా అవతరించింది. రాజ్యసార్వభౌమాధికార భావనకు పూర్తి గుర్తింపు వచ్చింది. జాతీయ ప్రయోజనాల పరిరక్షణలో అవసరమైతే బలప్రయోగం ద్వారానైనా సాధించుకోవాలనే ఉద్దేశంతో సర్వసత్తాక రాజ్యాలు తమ మధ్య పరస్పర సంబంధాలను కొనసాగించాయి.

20వ శతాబ్దిలోకి మానవాళి ప్రవేశించిన నాటికి జాతీయ రాజ్యవిధానం సంపూర్ణంగాను, స్థిరంగాను విస్తరించింది. రాజ్యాల మధ్య పరస్పర సంబంధాలు, చర్యలు - ప్రతిచర్యలు, సాన్నిహిత్యాలు 20వ శతాబ్దపు పూర్వార్ధము వరకు గమనించవచ్చు. నాలుగు ప్రధానాంశాల ద్వారా జాతీయ రాజ్యం గుర్తింపబడింది : 1. ప్రజలు 2. ప్రదేశం 3. ప్రభుత్వం 4. సార్వభౌమత్వం. అదేవిధంగా 1. జాతీయత 2. ప్రాదేశిక సమగ్రత 3. సార్వభౌమత్వము 4. చట్ట సమత్వము అనేవి జాతీయరాజ్యపు ప్రాథమిక సూత్రాలుగా అంతర్జాతీయ గుర్తింపు పొందాయి.

ప్రస్తుత కాలంలో గొప్ప మార్పు వచ్చింది. అంతర్జాతీయ రంగ నటులుగా జాతీయ రాజ్యాల పాత్ర, స్థాయిలు తగ్గాయి. జాతీయత, ప్రాదేశిక సమగ్రత, సార్వభౌమత్వము, సార్వభౌమత్వ ప్రాతిపదికపై సమత్వము అనే 4 ప్రధాన లక్షణాలతో అంతర్జాతీయ రంగంలో నటులుగా కొనసాగుతున్నప్పటికి జాతీయ రాజ్యాల అధికారాలు తగ్గాయి. వీటి పాత్ర పరిమితం అయింది.

అంతర్జాతీయ సంబంధాల నుండి ప్రధాన నటులుగా జాతీయ రాజ్యాలు తమ పాత్రను విరమించుకున్నాయని కొందరు విశ్లేషకులు భావిస్తున్నారు. HERZ, BOULDING AND SPIRO వంటి అనేక రచయితలు జాతీయరాజ్య విధానం అంతరించినదనే స్థాయికి వెళ్ళారు. బలమైన అనే రాజ్యేతర నటుల ఎదుగుదల, అణ్వాయుధ యుగం బలవంతంగా విధించే షరతులు, జాతీయ రాజ్యాలు ఒకరిపై ఒకరు ఆధారపడటమనేది నానాటికి అధికమవటం వంటివి జాతీయరాజ్య విధాన బలహీనతకు కారణాలుగా మారాయి.

ప్రజలకు విభిన్న సేవలు, ప్రయోజనాలు అందించే ధ్యేయంతో సంక్షేమ రాజ్యాలు అవతరించాయి. వీటి సంఖ్య నానాటికి పెరగసాగింది. శాస్త్ర, సాంకేతిక, పారిశ్రామిక రంగాలలో విప్లవీకరణ, ఆధునికీకరణలు చోటు చేసుకున్నాయి. భారీఉత్పత్తి యుగం ఆరంభమైంది. ప్రపంచమంతటా ప్రజా సంచారం పెరిగింది. ఇవన్నీ కలిసి అంతర్జాతీయంగా దేశాలు ఒకరిపై ఒకరు ఆధారపడటాన్ని అనునిత్యం పెంచటానికి దోహదం చేసాయి. జాతీయ రాజ్యాలు పరస్పర సహకార సంబంధాలేర్పరచుకొన్నాయి. ఈ ఆధారపడటం అనే అగత్యాన్ని ప్రతిరాజ్యం గుర్తించింది. ముడిపదార్థాల సేకరింపుకు, తమ ఉత్పత్తుల విక్రయానికి సంపన్న దేశాలు బడుగు రాజ్యాలపై ఆధారపడినాయి. అదేవిధంగా పేద దేశాలు తమ ప్రజావసరాలను నెరవేర్చటానికి సంపన్న దేశాలపై ఆధారపడటం తప్పనిసరిగా మారింది. అంతర్జాతీయ సంబంధాలలో తాము కోరుకునే ప్రయోజనాలు, సేవలు పొందటానికి రాజ్యాలు తరచుగా తమ విధానాలలో సవరింపులు, జాతీయ ప్రయోజనాల విషయంలో రాజీధోరణి అవసరాన్ని గుర్తించాయి. ఈ పరిస్థితే జాతీయ రాజ్యవిధానానికి మూలాధారమైన సార్వభౌమత్వ భావన బలహీనపడానికి కారణమైంది.

1.1.1. రాజ్యాల మరియు సాంకేతికతల ప్రభావము (The Impact of States and Technology) :

మానవవ్యవస్థ సమైక్యత పొందటానికి, అనేక మార్పులు జరుగుతున్న కాలంలో జాతీయ-రాజ్యమనే ఒక భావనాయుత సంస్థకు నిబద్ధతగా ఉండటానికి సాంకేతికత తోడ్పడింది. జాతీయ రాజ్యాలకు సంబంధించిన అంతర్జాతీయ రాజకీయ సమస్యల ఆవిష్కారము, పరిష్కారములను సరళించుటలో, జటిలపరచుటలో సాంకేతిక విజ్ఞానం కారణమైంది. సాంప్రదాయక విధానంలో జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థ కొనసాగింపుకు ఈ ఆధునిక సాంకేతికతకున్న ప్రబలమైన ప్రభావం ఒక సవాలుగా నిలచింది.

జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థపై అణ్వాయుధాల అవతరణ తీవ్రంగా తన ప్రభావాన్ని చూపింది. అణుయుద్ధ పరిస్థితులలో ప్రజలకు తగిన రక్షణ కల్పించలేని తన అశక్తతను ఆధునిక జాతీయ రాజ్యం గుర్తించింది. ఈ కారణంగా జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థలో ప్రధానమైన అనేక మార్పులొచ్చాయి. ఉన్నతస్థాయిలో సాంకేతికతాయుగం అవతరణ, ప్రసార రంగ విప్లవీకరణ, అణ్వాయుధాల అవతరణ, సంపూర్ణ యుద్ధ సంభవికత, ఒకరిపై ఒకరు ఆధారపడటం మరింతగా పెరుగుట, అనేక బలమైన రాజ్యేతర నటుల పెరుగుదల, ఎదుగుదల మొదలైనవన్నీ సాంప్రదాయక రాజ్యవ్యవస్థకు అవరోధాలుగా నిలిచాయి. నేటి అణుయుగంలో జాతీయ రాజ్యం తన ప్రధాన కర్తవ్యమైన ప్రజా రక్షణ చేయలేని దుస్థితి వలన దాని సార్వభౌమత్వానికి తీవ్రంగా విఘాతం ఏర్పడింది.

సమాచార రంగంలో సాంకేతిక విప్లవం వచ్చింది. అత్యంత త్వరిత గతిలో సమాచారం ఒక చోట నుండి వేరొక చోటికి ప్రసారం చేయబడుతోంది. దానికయ్యే వ్యయం తగ్గిపోతోంది. అనేక కార్యకలాపాలకు ప్రధానంగా ఉండిన నెలవుల (ప్రదేశాల) ప్రాధాన్యత నిర్మూలించబడుతోంది. Computer విజ్ఞానం, వినియోగం, Internet విస్తారంగా వ్యాప్తి చెందాయి. ఆర్థికపర కార్యకలాపాల నిర్వాహకులకు తమ కార్యాలయాలకు తగిన స్థావరాల ఎంపికలో అనంతమైన స్వాతంత్ర్యం లభించింది. ఉత్పత్తి చేయబడిన వస్తువుల మార్కెట్ విలువను నిర్ధారించుటలో విజ్ఞానం, సమాచారం ప్రధానపాత్ర నిర్వహిస్తాయి. రవాణా రంగంలో కూడా వ్యయం గణనీయంగా తగ్గింది. కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలు, స్వభావాలు గల వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసే ప్రదేశాలకు ఒకప్పుడు ఉండిన ప్రాధాన్యత నేడు పూర్తిగా తగ్గిపోయింది. ఈ వెసులుబాటును అన్ని వ్యాపార రంగాలు పూర్తిగా

సద్వినియోగపరచుకుంటున్నాయి. కొన్ని వాణిజ్య సంస్థలు ప్రారంభంలో తమ కార్యకలాపాలను కొన్ని ప్రత్యేక నగరాలకే పరిమితం చేసికొన్నాయి. బాగా అభివృద్ధి సాధించి బహుళ జాతీయస్థాయిని చేరుకున్నాయి. A. దేశము నుండి ముడిపదార్థాలను కొనుగోలు చేస్తాయి. B. దేశములో వీటిని శుభ్రపరుస్తాయి. C. దేశములో వస్తువుల ఉత్పత్తి జరుగుతుంది. D. దేశంలో కేంద్రీయ నిర్వహణ కార్యాయలయం పనిచేస్తుంది. అనేక ఇతర దేశాల నుండి పెట్టుబడులు, సాంకేతిక విజ్ఞానం లభిస్తాయి. పరిశోధన - అభివృద్ధి అనేక ఇతర ప్రదేశాలలో జరుగుతుంది. అకౌంటింగ్, సమాచార విషయ క్రమబద్ధీకరణ వేరే ఇతర ప్రదేశాలలో జరుగుతాయి. అభివృద్ధి పరంగా సంభవించిన ఈ మార్పుల వలన రాజకీయరంగ ప్రతినిధి అయిన జాతీయ రాజ్యాలకు - ఆర్థికపర కార్యక్రమాలకు కేంద్రాలైన ప్రత్యేక మార్కెట్లకు మధ్య దూరం పెరగసాగింది. జాతీయ రాజ్యపు గుర్తింపు అవసరం మార్కెట్లకు లేకపోయింది.

1.1.2. నేటి జాతీయ రాజ్యవ్యవస్థ అశక్తతలు (The Incapabilities of the Existing Nation-State System):

తొలి ఆధునిక రూపమైన సామాజిక ఏకత్వానికి చీలికలు కలిగినపుడు జాతీయ అవతరణ ఒక చారిత్రకపరమైన జవాబుగా నిలచింది. క్రమంగా వ్యాపారరంగము, ప్రసార రంగము, వస్తూత్పత్తి, ఆర్థిక కార్యకలాపాలు ప్రపంచీకరణ పొందటం, సైనికపర, పరిసరాల సంబంధిత ఆపదలు మొదలైన వాటి వలన కలిగే సమస్యలు జాతీయ రాజ్యం తన పరిధిలో పరిష్కరించే అవకాశాలు తగ్గుముఖం పట్టాయి. సాంప్రదాయకంగా జాతీయ రాజ్యాలు జరిపే సంప్రదింపులు, ఆమోదాలు వలన కూడా పరిష్కరింపబడవు. జాతీయ సార్వభౌమత్వమును బలహీనపరచే ఈ పరిస్థితులే మరికొంతకాలం కొనసాగితే ఆధిక్య జాతీయస్థాయి రాజకీయ సంస్థల స్థాపన, వీటి విస్తరణ అవసరమౌతుంది.

జాతీయరాజ్యాలు, అందులోని ప్రధాన నగరాలు కలిసి సామాజిక విధానాల తీరుతెన్నులను నియంత్రించగలవని ముందుతరాల వారి నమ్మకం. 1990 దశకం నుండి వస్తున్న మార్పులను గమనిస్తే పాలనా వ్యవస్థకు - ఆర్థిక రంగానికి మధ్య అంతరం ఏర్పడిందని RICHARD SENNETT భావించెను.

రవాణా, ప్రసారరంగాలలో, యుద్ధరీతులలో (warfare) ప్రవేశించిన ఆధునిక సాంకేతికత సంపూర్ణ యుద్ధ అవకాశాన్ని సూచిస్తున్నది. తన ప్రాథమిక కర్తవ్యమైన ప్రజారక్షణ బాధ్యతను జాతీయ రాజ్యం నెరవేర్చలేని స్థితికి చేరింది. ప్రజల జీవనానికి రక్షణ, వారి జీవన విధానానికి రక్షణ వంటి ప్రాథమిక కర్తవ్యాలను నెరవేర్చలేని జాతీయ రాజ్యం అనబడే ఈ రాజకీయవ్యవస్థ తన ఉనికిని కోల్పోయిందని ప్రముఖ వాస్తవికవాది HANS J. MORGENTHAU నిర్ధారించెను.

విధానపరంగా అనేక విషయాలపై జాతీయ ప్రభుత్వాలకు గతంలో ఉండే స్వాతంత్ర్యాన్ని ప్రపంచీకరణ తగ్గించసాగింది. జాతీయ ప్రభుత్వాల అధికారాలు, విధులు ఒక క్రమపద్ధతిలో మార్కెట్ శక్తులకు బదిలీ అవుతున్నాయి. అంతిమ పరిణామంగా జాతీయ ప్రభుత్వాల పాత్ర పరిమితం చేయబడుతోంది. వీటి స్థాయి దిగజారింది. వేరొకవైపు ప్రజా సేవలందించుటలో ప్రభుత్వేతర సంస్థల (N.G.Os) ప్రాధాన్యత పెరుగుతోందని కొందరు సూచిస్తున్నారు.

1.1.3. ఆర్థికపరమైన మార్పు, జాతీయ రాజ్య స్వతంత్ర ప్రతిపత్తికి సవాళ్ళు (Economic Transformation, Challenges to the Autonomy of the Nation State) :

ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో సంపూర్ణ సార్వభౌమత్వాన్ని కొనసాగించటం అంత తేలికైన పని కాదు. ముందెన్నడూ లేని విధంగా జాతీయ రాజ్య చట్టబద్ధత ప్రశ్నించబడుతోంది. ఒక చోటు నుండి ఇతర ప్రదేశాలకు తరలిపోవటం ప్రపంచవ్యాప్తంగా నానాటికి పెరగటం, కార్పొరేట్ సంస్థల నిర్వహణలో, వాటి కార్యకలాపాలలో నానాటికి వస్తున్న మార్పుల నేపథ్యంలో జాతీయ

రాజ్యం భవిష్యత్తు ప్రశ్నార్థకంలో పడిందనే భావం కలుగుతోంది. ఆర్థికపర కార్యకలాపాలు, ఆర్థిక విధానాలు ప్రపంచీకరణ పొందడం, దానిననుసరించే సాంకేతికాభివృద్ధి క్రమబద్ధంగా పెద్ద విప్లవాన్ని కలిగించాయి. అనేక జాతీయ రాజ్యాలు చాలా కాలంవరకు తమ ఆర్థిక సంబంధిత కార్యకలాపాల ద్వారా గుర్తింపు పొందుతూ ఉండేవి. ఉదా॥ ఇనుము, ఉక్కు (Iron and Steel), బొగ్గు, విద్యుచ్ఛక్తి వంటి ముడిపదార్థాల తయారీ, సరఫరా వంటి కార్యకలాపాలు. అవన్నీ ఈనాడు ప్రపంచీకరణ పొందాయి. ప్రపంచ వ్యాప్తమైన క్రయ విక్రయాలు నేడు అన్నిరకాల ఉత్పత్తులకు జరుగుతున్నాయి.

1.2. ప్రాంతీయ ఆర్థిక సమైక్యతా ధోరణి (Integration of Regional Economic Blocks) :

ఒక దేశము వేరొక దేశముపై అంతర్జాతీయంగా ఆధారపడే నేటి యుగంలో తానంత తానుగా స్వంతంగా ఏ ఒక్క జాతీయ రాజ్యం తన అభివృద్ధిపర గమ్యాలను చేరుకోలేని పరిస్థితి ఏర్పడింది. ఒకరిలో ఒకరు ప్రాంతీయ స్థాయిలోను, అంతర్జాతీయ స్థాయిలోను సహకరించుకొనవలసిన అవసరాన్ని గుర్తిస్తున్నాయి. పాశ్చాత్య ఐరోపా దేశాలు (Western European Countries) తమ కోసం ఒకే కరెన్సీ, ఒకే బ్యాంకింగ్ విధానాన్ని అమలుచేసుకోవడం, ప్రాంతీయంగా ఆర్థిక సమైక్యత కొరకు ఏర్పడిన ASEAN, అదేవిధంగా రూపొందిన SAARC, IORARC, అనేక ఇతర ప్రాంతీయ వ్యవస్థల అవతరణ ఉదాహరణలుగా నిలిచాయి.

సమైక్యతా ప్రయత్నాలు, ప్రాంతీయ ఆర్థిక కూటమిల ఏర్పాటు ప్రచ్ఛన్న యుద్ధ విరమణానంతరం మరింత త్వరితంగా వృద్ధి పొందాయి. ఆర్థికంగా, రాజకీయంగా సభ్యులందరినీ ఐక్యపరచే దిశలో European Union ముందంజ వేస్తోంది. వీటి మధ్య రాజకీయేతర సంబంధాలు, వ్యవస్థలు, ఉద్యమాలు మరింత బలపడి వృద్ధిచెందాయి. పరిసరాలకు సంబంధించి పరస్పరాధీనత వలన జాతీయ రాజ్యాలు తప్పనిసరిగా సమిష్టి సహకార ధోరణి అవలంబించాయి. జాతీయ రాజ్య విధానం క్రమంగా అంతర్జాతీయ విధానంలోకి విలీనం కాసాగింది.

ప్రపంచీకరణ అన్ని శాఖలకు ప్రవేశించి, విస్తీకరణ చెందుట వలన ప్రాదేశిక సరిహద్దు పరిమితులన్నీ అధిగమింపబడినాయి. సంఖ్యాపరంగా ప్రాంతీయ వ్యవస్థలు, అంతర్జాతీయ వ్యవస్థలు పెరగసాగాయి. వాటి కార్యకలాపాల పరిధి విస్తరించింది. జాతీయస్థాయిలో పాలనాధికారుల విచక్షణాధికారాల తరుగుదలకు ఈ పెరుగుదలే కారణమౌతోందని కొందరు వాదిస్తున్నారు. ఉదాహరణకు World Trade Organisation నిబంధనలు వాణిజ్యపరంగా జాతీయ ప్రభుత్వాల అధికారాన్ని తగ్గిస్తున్నాయి. టారిఫ్‌ల విధింపు, సబ్సిడీలు, కోటాల నిర్ణయం మొదలైన విషయాలలో WTO నిబంధనలు పాటించాలి. ద్రవ్యవిధానం, మారకపురేటు వంటి విషయాలలో సభ్యరాజ్యాల ప్రభుత్వాలనుసరించే విధానాలను EUROPEAN UNION నియంత్రిస్తోంది. అనర్హమైన, అదుపులేని స్వేచ్ఛా విపణి నియమాలు, స్వేచ్ఛగా స్వతంత్రంగా ఒక చోటి నుండి వేరొక చోటికి తరలిపోయే పెట్టుబడులు, విత్తముల వలన ఆర్థికరంగం క్రమంగా రాజకీయ నియంత్రణ నుండి మినహాయింపబడుతున్నది.

ప్రపంచీకరణ ద్వారా ఉపాధికల్పన కోసం ప్రజలు అధిక సంఖ్యలో ఒక దేశం నుండి ఇతర దేశాలకు వలసపోతున్నారు. ప్రాదేశిక సరిహద్దులు అంతరిస్తున్నాయి. రాజ్యము అంతరించి పోయే ప్రమాదం లేనప్పటికీ బహుళ సభ్యత్వ సంస్థలైన IMF, World Bank, తదితర రాజ్యేతర సంస్థల నుండి బహిర్గత జోక్యము, పాలనాపరంగా అధిక పలుకుబడి కోరే అంతర్గత దళాల జోక్యాన్ని ఎదుర్కొనవలసి వస్తోంది.

ఆర్థికపరమైన ప్రపంచీకరణ విస్తరిస్తున్నప్పటికి జాతీయ రాజ్యం బహుశా తన మనుగడ సాగిస్తుందని విశ్లేషకులు భావిస్తున్నారు. అయితే దేశీయ ద్రవ్యవిధానం, విత్త విధానం, అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విధానం, అంతర్జాతీయ వ్యాపార వాణిజ్య నియంత్రణ, యుద్ధనిర్వహణ మొదలైన అనేక విషయాలలో గొప్ప మార్పులొచ్చాయి.

European Union అనబడే బహుళ జాతీయ సంస్థలో సభ్యరాజ్యాలు కేవలం తమ జాతీయ రంగానికే పరిమితం కాకుండా ఐరోపా స్థాయిలో జరిగే నిర్ణయ-నిర్మాణంలో కూడా పాల్గొంటాయి. వ్యాపారాలు, విత్తము, ఉత్పత్తులు, నిపుణులు, ఆలోచనా పరిజ్ఞానం, చిహ్నాలు మొదలైనవి ప్రపంచంలో అన్ని ప్రాంతాలకు చేరే స్వాతంత్ర్యం మరింతగా పెరిగింది. దీనికి European Union విధానాలు, ప్రపంచ ఆర్థిక విధానంలో చోటుచేసుకున్న అభివృద్ధి పరిణామాలే కారణం. ఆర్థిక జీవనానికి సంబంధించిన సమస్త రంగాలను తనలో విలీనం చేసుకొన్న ప్రపంచీకరణతో జాతీయ రాజ్య విధానంకు అతీతంగా నిర్మింపబడిన ప్రపంచ రాజకీయ విధానం సరితూగదు. జాతీయ రాజ్య భవిష్యత్తు ఇటు ఉపజాతీయతావాదానికి - అటు ఉద్యోగి బృందంతో నిబంధనాత్మక పాలన అమలుచేసే ఆధిక్య జాతీయ పాలనకు మధ్య సమతౌల్యంగా మిగిలిపోతుంది.

1945 ఉత్తరార్ధ కాలంలో (Post period) జాతీయరాజ్యాలు తమ దేశీయ ఆర్థిక కార్యక్రమాలను సమర్ధవంతంగా నిర్వహించాయి. దీనికి కారణం మారకం రేటులో స్థిరత్వం, అంతర్జాతీయ నిబంధనలతో సమకూడిన స్వేచ్ఛా వ్యాపారాలే అని చెప్పవచ్చు. అంతర్జాతీయ స్థాయిలో ఒక నూతన నిబంధనాత్మక పాలనా వ్యవస్థ నిర్మించటానికి జాతీయ రాజ్యాల ఆమోదంతోపాటు సార్వభౌమత్వపు చట్టబద్ధత అవసరం అయ్యేది.

1.3. జాతీయతకుండే సార్వభౌమత్వపు అధికారం - అపోహేగాని వాస్తవం కాదు (Nations Claim to Sovereignty has been more Myth than Fact):

రాజ్యాలు ఏనాడు సర్వాధికారిగా, సర్వ సమర్ధంగా వ్యవహరించలేదు. అంతర్జాతీయ సంస్థల, వ్యవస్థల స్థాపనకై తమ ఆమోదాన్ని తెలపటం, దేశాల మధ్య సంధులు, ఆమోదాలు చేసికొనుట, కేంద్ర, ప్రాంత, స్థానిక ప్రభుత్వాలకు, గుర్తింపు గల సంస్థలకు అధికారాలను ఎగువస్థాయికి, దిగువస్థాయికి బదిలీ చేయగల అధికారమే సార్వభౌమత్వంగా భావించబడింది. ప్రభుత్వాలకు చట్టబద్ధత కలిగించుటలోను, అధికారాల పంపిణీలోను జాతీయ రాజ్యాలు సముచిత స్థానం పొందాయి. ప్రజాస్వామికంగా నిలచి, తన విధానాలకు, నిర్ణయాలకు ప్రజాదరణ ఉందని నిరూపించగలశక్తి ఉన్నంతవరకే ఆయా రాజ్యాలు సమర్ధవంతంగా పనిచేస్తాయి.

తమ అంతర్గత సమాజాల వ్యవహారాల నిర్ధారణలో జాతీయ రాజకీయ వ్యవస్థల సామర్థ్యం కొంతవరకు తగ్గింది. అయినా నియమ నిబంధనలు విధించుటలో తమ కేంద్రీకృత స్థానాన్ని నిలుపుకొన్నాయి. అట్టి నియమ నిబంధనల పరిధిలోనే భిన్న రాజకీయ సంఘాలు, సామాజిక సంస్థలు తమ కార్యకలాపాలు నిర్వహించాయి. ఇది సాంప్రదాయక బద్ధ సార్వభౌమత్వము కాదు. రాజ్యాలు బహుతావాదాన్ని అనుసరించాయి. అయినా అట్టి రాజకీయ సమాజం తమ ప్రజలకు సమన్యాయం అందచేయాలంటే తప్పనిసరిగా ప్రభుత్వాధికారం పొంది తీరాలి.

దేశ ప్రజలందరి ఏక మొత్తపు ఆమోదంతో నిర్మింపబడే అధికారయుత రాజకీయ వ్యవస్థయే జాతీయ రాజ్యము. అది ఒక బలమైన రాజకీయతకు, సాంస్కృతికతకు గుర్తింపుగా నిలుస్తుంది. నిర్ణయ - నిర్మాణం జాతీయ స్థాయిని దాటి అంతర్జాతీయ సంస్థలకు, ప్రాంతీయ సంస్థలకు చేరింది. ఈ కారణంగా ప్రజా జీవన సరళిలో ప్రత్యక్ష మార్పులొచ్చాయి. అయినా అధిక సంఖ్యాకుల భావాలలో ఏ మార్పు రాలేదు. జాతీయ రాజ్యాల రాజకీయ సంస్థలపై ఆధారపడటం, వాటి నుండి ప్రయోజనాలను, సేవలను ఆశించడం జరుగుతూనే ఉంది. ప్రజాదరణ, ప్రజా విధేయతలు కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి.

విధానాల ఆమోదంలోను, వీటి అమలులోను రాజ్యం సమర్ధత ప్రశ్నార్ధకంలో పడినప్పటికీ జాతీయతకు, చారిత్రకతకు, ప్రాదేశికతకు, సాంస్కృతికి చిహ్నముగా నిలుస్తోందనేది తిరుగులేని సత్యము. 21వ శతాబ్దిలో అవి ముఖ్యమైన సమస్యలు - ప్రభుత్వ విభాగాలపై స్పష్టమైన నిర్వచనము - వీటికి నిర్ధారిత పరిమాణం లోపించుట, ప్రాదేశికత వంటి భావనల కొనసాగింపు ఔచిత్యం, వీటి చట్టబద్ధత. అయితే రెండు జర్మనీల ఏకీకరణ, రెండు కొరియాలు త్వరలో ఒకే జాతిగా ఏకత్వం పొందే దిశ

పయనించడం వంటి సంఘటనలు జాతీయ రాజ్యపు అంతర్ధాన సిద్ధాంతాన్ని నిరాకరింప చేస్తున్నాయి. అనేక రాజ్యాలలో జాతుల సంఘర్షణలు, పోరాటాలు, ఉద్యమాబవలు పెరగటానికి వారిలో తమకై ప్రత్యేక జాతీయ రాజ్యాలు కావాలనే బలీయమైన కోరికే కారణమని చెప్పవచ్చును.

1.4. సారాంశం :

ఇన్ని లోపాలు, అవాంతరాలున్నప్పటికీ, ఆశ్చర్యజనకంగా జాతీయ రాజ్యము ఒడిదుడుకులను తట్టుకునే శక్తిని ప్రదర్శించింది. 19వ శతాబ్దపు వలస విధానపు సామ్రాజ్యాల నుండి విముక్తి పొందిన ప్రతీ దేశము ఒక జాతీయ రాజ్యంగా అవతరించింది. అదేవిధంగా Soviet Union విచ్ఛిన్నత కారణంగా విడివడిన దేశాలు కూడా అదే మార్గాన్ని అనుసరించాయి. ఆర్థిక రంగ ప్రపంచీకరణ, దానిననుసరించే సమాచార-సాంకేతిక రంగ విప్లవం నుండి జాతీయ రాజ్యము బహుశా తనను కాపాడుకొని మనుగడ కొనసాగిస్తుంది. అయితే దేశీయాంగ విత్త విధానం, ద్రవ్యవిధానం, విదేశాంగ ఆర్థిక విధానం, అంతర్జాతీయ వ్యాపారం పై నియంత్రణ, యుద్ధ నిర్వహణ వంటి విషయాలలో జాతీయ రాజ్యం కొన్ని మార్పులకు గురి అవుతుంది. జాతీయ రాజ్యాలు ప్రపంచంలో బలమైన రాజకీయ వ్యవస్థలుగా కొనసాగుతాయి. అంతర్జాతీయ రాజకీయాల రూపురేఖల తీరు తెన్నులను తీర్చిదిద్దుటలో జాతీయరాజ్యాల ప్రయోజనాలు, లక్ష్యాలు, సామర్ధ్యాలు ప్రధానపాత్ర వహిస్తాయి.

తాము నిర్వహించే పాత్ర స్థాయి తగ్గినప్పటికీ, అనేక మార్పులొచ్చినప్పటికి అంతర్జాతీయ సంబంధాలలో జాతీయరాజ్యాలు ప్రధాన నటులుగా వ్యవహరించడం తప్పనిసరి. అంతర్జాతీయ విధానం నిత్యం మార్పులు పొందే స్థితికి చేరుకుంది. అనేక అంతర-ప్రభుత్వ వ్యవస్థలను ఆమోదించి, వాటిని వృద్ధి చేయడం ద్వారాను, జాతీయుల మధ్య లేక ప్రజలకు-ప్రజలకు మధ్య లేక వేరే ఇతర విధంగా అవతరించే అనేక ప్రభుత్వేతర సంస్థల ఎడల, ఉద్యమాల ఎడల సహనభావము ప్రదర్శిస్తూ జాతీయ రాజ్యాలు తమ స్థానాన్ని నిలుపుకొంటున్నాయి. ఈవిధంగా అవతరించి, వృద్ధి చెందిన నూతన నటులు తమ సభ్యరాజ్యాల సార్వభౌమతకు ఆశ్రయమిస్తూ వారి అస్తిత్వాన్ని నిలుపుకొనుటలో సాయపడుతున్నాయి. ఇంకొకవైపు ఈ నూతన నటులు అంతర్జాతీయ వ్యవస్థలో అంశాలుగా రూపొందుతూ తమ తమ ప్రత్యేక ప్రయోజనాల పరిరక్షణలోను, అంతర్జాతీయ సమాజ ప్రయోజనాల సాధనలోనూ చురుకుగా వ్యవహరిస్తూ జాతీయ రాజ్యాలను ఒక విధంగా నిర్వీర్యం చేస్తున్నాయి.

1.5. నమూనా ప్రశ్నలు :

1. జాతీయ రాజ్య వ్యవస్థలను, వాటి ఆర్థిక ప్రతిపత్తి గురించి వివరించండి.
2. జాతీయరాజ్య స్వతంత్ర ప్రతిపత్తికి ఎదురవుతున్న సవాళ్ళపై విమర్శనాత్మక వ్యాసాన్ని వ్రాయండి.
3. జాతీయరాజ్య వ్యవస్థలపై నూతన ప్రభావాలను వివరించండి.
4. జాతీయ రాజ్యాలు, వాటి ప్రతిపత్తిని కోల్పోక తప్పదు అంగీకరిస్తారా. చర్చించండి.

1.6. చదువదగిన గ్రంథాలు :

1. Hains Morgenthau : Politics among Nations
2. Raymond Cohen : International Politics - The Rule of the Game
3. R.C. Macridis : Foreign Policy in World Politics
4. Marget Light and : International Relations A.J.R. Groom (ed)
5. John Spanier : Games Nations Play
6. Jayantanuja Bandopadhyaya : North over South : A Non-western
7. Mohammed Ayud (ed) : Control and Intervention in Third World
8. Trevor Taylor : Approaches and Theory in International Relations.

అనువాదం : అపర్ణ - ప్రొఫెసర్ మీనా ప్రసాద్

పాఠం - 2

అంతర్జాతీయ రాజకీయాల భావనలు

(Concepts of International Relations)

2.0. లక్ష్యం :

అంతర్జాతీయ రాజకీయ అధ్యయనంలో 'శక్తి' భావన చాలా ప్రధానమైనది, వివాదాస్పదమైనది, అత్యవసరమైనది. శక్తి యొక్క మూలకాన్ని, సమతౌల్యాన్ని, సమతౌల్యపు లక్షణాలను తెలుసుకొనుట ఈ పాఠం యొక్క లక్ష్యం.

విషయసూచిక :

2.1. శక్తి

  2.1.1. శక్తి మూలకాలు

  2.1.2. జాతీయశక్తి మూల్యాంకనము

2.2. జాతీయ ప్రయోజనం

  2.2.1. జాతీయ ప్రయోజనపు అంతస్సూచనలు

2.3. శక్తి సమతౌల్యం

  2.3.1. శక్తి సమతౌల్య లక్షణాలు

  2.3.2 శక్తి సమతౌల్య భావన - అంచనా

2.4. శక్తి శూన్యత

2.5. సారాంశం

2.6. నమూనా ప్రశ్నలు

2.7. చదువదగిన గ్రంథాలు

2.1. శక్తి (Power) :

అంతర్జాతీయ రాజకీయాల అధ్యయనంలో 'శక్తి' భావన అత్యంత ప్రధానమైనది. అదేవిధంగా అత్యంత వివాదాస్పదమైనది. శక్తి అనేది రాజకీయాలకు అత్యవసరమైన మూలకము. శక్తి కొరకై పోరాటాలు సర్వకాలాలకు సార్వజనీనము. ఇది వాస్తవ పూర్వక అనుభవమని, కాదనలేని సత్యమని Morgenthau అభిప్రాయం. ఇతరుల మనస్సుపై, వారి చర్యలపై ప్రభావితం చేయగల సమర్థతయే శక్తి అని అతని భావన. Palmer and Perkins శక్తి అనే పదం వాడటంలో ప్రభావం, బల ప్రయోగం, సామర్థ్యాలను సూచించడం జరిగింది. తాము కోరుకునే విధంగా అవతల వ్యక్తులు పనిచేసేటట్లు నియంత్రించగల యోగ్యత లేక సమర్థతయే 'శక్తి' అని విశాల దృక్పథంలో వివరించవచ్చు.

ఇతర రాజ్యాలను లేక భవిష్యత్ పరిణామాలను అంతర్జాతీయ సంబంధాలలో నియంత్రించగల లేక ప్రభావితం చేయగల సమర్థతయే 'శక్తి' అని నిర్వచింపవచ్చు. దేశీయాంగ లక్ష్యాలకు అనుకూలంగా ఇతర నటుల ప్రవర్తనను ప్రభావితం చేయగల
2) సమర్థతను సాధించగల బలము లేక యోగ్యత పొందే మార్గమే 'శక్తి' అని అనేకమంది మేధావులు యోచించారు. జాతి ప్రతిష్ఠ

ప్రాదేశిక పరిరక్షణ, దేశ భద్రత వంటి లక్ష్యాల సాధనకు లేక పరిరక్షణకు ద్రవ్యము మాదిరిగా శక్తి అనేది ఒక సాధనమని మరికొందరు భావించారు. అనునయింపు, పారితోషికం, బెదిరింపు, బలప్రయోగం వంటి ప్రభావితాయుత సాంకేతిక యుక్తులను రాజ్యం ప్రదర్శించి తన గమ్యాలను చేరే ప్రయత్నం చేస్తుంది.

2.1.1. శక్తి మూలకాలు (Elements of Power) :

ఇతర నటుడు లేక నటుల సందర్భంగా శక్తి వినియోగించే పరిస్థితులను బట్టి శక్తి మూలకాలన్నింటినీ - అనగా సైనికపర సమర్థత, ఆర్థిక వనరులు, జనపరిమాణం మొదలైనవి సందర్భానుచితంగా తీసుకుని జాతీయశక్తి అంచనా వేయబడుతుంది. సైనిక శక్తి అధికంగా ఉంటే ఆ రాజ్యం చాలా శక్తివంతంగా తోచవచ్చు. శత్రురాజ్యం మరింత బలమైనదైనపుడు లేక సంఘర్షణ స్వభావం వేరే విధంగా ఉన్నపుడు ఈ శక్తి చాలకపోవచ్చు లేక అసందర్భంగా తోచవచ్చు. ఎవరిపైన శక్తి? ఎందుకొరకు శక్తి? అనే ప్రశ్నలకు దొరికే జవాబులే ఆ శక్తి పరిమాణాన్ని నిర్ధారిస్తాయి.

శక్తి అనేది చారిత్రక పరంగా సైనిక సమర్థతతో అనుసందింపబడింది. అయితే ఒకే ఒక శక్తి మూలకంతో జాతీయశక్తిని నిర్ధారింపలేము. ఒక పని చేయటానికి గల సమర్థత, వాస్తవంగా అట్టి సమర్థతను వినియోగించటం అనే రెండు సందర్భాలలోను శక్తి అనే పదాన్ని వాడటమే అసలు సమస్య. రాజకీయపరంగా ఒక దేశంలో ఉన్న ప్రభుత్వం యొక్క సమర్థత - మనస్తత్వపరంగా జాతీయ ఏకతలు - ఈ రెంటికి గల పరస్పర సంబంధాలవంటి అనేక విషయాలపై వాస్తవంగా రాజ్యం తన శక్తిని వినియోగించే సమర్థత ఆధారపడుతుంది.

శక్తి మూలకాలు అనేక తీరనదులుగా విభజింపబడినాయి. విశాల దృక్పధంలో శక్తిని మూడు తరగతులుగా విభజింపవచ్చు. 1. సహజశక్తి 2. సాంఘిక శక్తి 3. భావాత్మక శక్తి. మొదటి తరగతి శక్తికి చెందేవి : భౌగోళికత, వనరులు, జనాభా. రెండవ తరగతికి చెందేవి : ఆర్థికాభివృద్ధి, రాజకీయ నిర్మాణం, జాతీయ సాంస్కృతి - సుస్థితి. మూడవ వర్గానికి చెందేవి : భావసంపద, మేధా సంపత్తి, జ్ఞానవంతమైన నాయకత్వం. ఎంత విపులంగా జాతీయశక్తి మూలకాలను వివరించినప్పటికి వాటిని ఒక దాని నుండి ఒకదానిని వేరుచేయటం కృత్రిమంగా ఉంటుంది. జాతీయ లక్ష్యాల సాధనలో ఈ మూలకాలన్నీ సమిష్టి వనరులుగా పనిచేస్తాయి.

పై విషయాలన్నింటితో అతి సన్నిహితంగా ఉండే విషయం - జాతీయ శక్తి నిరంతరం చలనం పొందుతుందే గాని స్థిరంగా ఉండదు. శక్తి సంబంధాలు, శక్తి కారకాలు ఏవైనా మార్పుల కతీతం కావు. గత శతాబ్దిలో ముఖ్యంగా సైనికపర సాంకేతికతలలో వచ్చిన శీఘ్రమైన మార్పుల వలన ఈ చలనం అనేది మరింత వేగవంతం అయింది. U.S.A జరిపిన అణువిస్ఫోటనతో ఆ రాజ్యం శక్తి స్థాయిలో గొప్ప మార్పు వచ్చింది. యుద్ధ స్వభావం మారింది. అంతర్జాతీయ సంబంధాల నిర్వహణలో మార్పులొచ్చాయి. అదేవిధంగా ఒక యుద్ధంగాని, విప్లవం గాని శక్తి స్థాయిలో మార్పులు తేవచ్చు. రెండు ప్రపంచ యుద్ధాలు ఐరోపా రాజ్యాలలో బీభత్సాన్ని కలిగించాయి. అవే యుద్ధాల ఫలితంగా U.S.A., USSR లు అగ్రరాజ్యస్థాయికి చేరుకున్నాయి. అభివృద్ధి చెందుతున్న ప్రపంచ రాజ్యాలను వలస విధాన నిర్మూలన దిశగా నడిపించాయి. మూడు వందల సంవత్సరాలపైబడి స్థిరంగా బలపడిపోయిన ఈ వలస విధానం 50 సంవత్సరాలలోపే పూర్తిగా పెకలించబడింది. ఆర్థికాభివృద్ధి కూడా ఒక రాజ్యపు శక్తి స్థాయిలో వేగవంతంగా మార్పులు తేగలదు. 1945 అనంతరం జర్మనీ, జపాన్‌లే దీనికి ఉదాహరణలు. నూతన వనరుల అన్వేషణ లేక విచక్షణారహిత వనరుల వినియోగం వలన కూడా శక్తి సమతౌల్యం మారుతుంది. తరిగిపోతున్న చమురు నిల్వలపై నియంత్రణ ద్వారాను, చమురు ఉత్పత్తిదారుల సంఘముగాను తన సమర్థతతో నాటకీయపరమైన మార్పులకు OPEC ప్రధాన కారణంగా నిలచింది.

2.1.2. జాతీయ శక్తి మూల్యాంకనము (The Evaluation of National Power) :

జాతీయశక్తి మూల్యాంకన చేయుట చాలా కష్టమైన పని. అనేక అస్పష్టమైన కారణాల వలన, ఒక రాజ్యము యొక్క శక్తిని అంచనా వేయడం ఎలా? అనే ప్రశ్నకు తగిన జవాబు లేదు. ఎలా అంచనా వేయాలన్నా కొన్ని అవాంతరాలున్నాయి : 1. శక్తి సాపేక్షికత 2. శక్తిపరంగా అంచనాలకు - వాస్తవాలకు గల అంతరం 3. శక్తి స్పష్టత. ప్రపంచ రాజకీయాలలో ఒక రాజ్యం పూర్తి సామర్థ్యం దాని జాతీయ శక్తితో సమం అని భావించడమైనది.

శక్తి మూలకాలన్నీ పరస్పరం కలిసిపోయి ఉండటం ఒక ప్రధాన సమస్య. జాతీయ శక్తి మూలకాల విషయంలో రెండు ముఖ్యమైన ప్రశ్నలున్నాయి. విభిన్న మూలకాల సాపేక్షిక ప్రాధాన్యత ఎట్టిది? అనేది మొదటి ప్రశ్న. రాజ్యపు శక్తికి ఏది సూచిక? అనేది రెండవ ప్రశ్న. శక్తిని అంచనా వేయటంలో మూడు చిత్రమైన పొరపాట్లు జరుగుతాయని Morgenthau అన్నాడు. కేవలం ఒకే ఒక్క రాజ్యపు శక్తి సాపేక్షికత అంచనాకు అందదు. శక్తి కూడా అన్నింటి మాదిరిగా సందర్భానుసారంగాను, సాపేక్షికంగాను ఉంటుంది. గతంలో ఏదో ఒక సమయంలో నిర్ధారిత పాత్ర పోషించిన ఏదో ఒక శక్తికారకం అనునిత్యం స్థిరంగా, శాశ్వతంగా ఉంటుందని భ్రమపడటం రెండవ పొరపాటు. భౌగోళికపర కారకానికి తిరుగులేదని కొందరు రచయితలు భావించారు. ఈ శక్తి కూడా సమయానుకూలంగా మార్పు చెందుతుంది. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధ ప్రారంభం నాటికి సముద్రజలాలపై బ్రిటన్‌కు తిరుగులేని ఆధిపత్యం ఉండేది. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ సమాప్తికి రెండవ స్థానానికి బ్రిటన్ దిగజారింది. ఏదో ఒక కారకానికి నిర్ధారిత స్థానాన్ని (పాత్రను) ఆపాదిస్తూ మిగిలిన ఇతర కారకాలను విస్మరించటం మూడవ పొరపాటు. అన్ని కారకాలకు ఒకే స్థానం ఉండదు. ఏ ఒక కారకం తనంతటతానుగా సంపూర్ణం కాదు. శక్తి కారకాలన్నీ పరస్పరాధారితాలు, పరస్పర సంబంధితాలు. ఉదాహరణకు, అధిక జనసంఖ్య కల దేశంలో ఆర్థికాభివృద్ధి లోపించినపుడు అది ఆ రాజ్యపుశక్తి హీనత అనవచ్చు. అయినా విభిన్న శక్తి మూలకాల సాపేక్షిక ప్రాధాన్యతను సార్వత్రీకరించడం అసాధ్యమేమీ కాదు. జనసంఖ్య, రాజకీయ నిర్మాణం, ఆర్థికపర ఉత్పత్తి, సామర్థ్యాలతో సరిపోల్చితే జాతీయ వనరులు, భౌగోళికత, సుస్థితులు దిగువ స్థాయిలో ఉంటాయని Organski భావించాడు. రాజకీయ నిర్మాణ ఆధునికీకరణ, పారిశ్రామికీకరణలు ఒక రాజ్యం యొక్క శక్తిని పెంచగలవు. ఆర్థిక పురోభివృద్ధి కొనసాగింపు, ప్రభుత్వపు సమర్థత, రాజకీయ సంబంధంగా ఏర్పరచుకొనే మైత్రులు, సంపదలు ద్వారా రాజ్యం తన శక్తిని అధికం చేసుకోవచ్చు.

రాజ్యాలు శక్తిని పొందటానికి, పోగొట్టుకొనటానికి ప్రత్యేకంగా నిర్ధారిత నియమం అంటూ ఏమీ లేదు. దేశాల ఉన్నతి, పతనాలపై నియంత్రణ అంటూ ఏమీ లేదు. నూతన పరిస్థితులు, సవాళ్ళను ఎదుర్కొనే సందర్భంలో తన వ్యవస్థలలో సర్దుబాట్లు చేసికునే సమర్థత, విధానాలను సరిచూచుకునే సమర్థత, భావాలను మార్చుకొనే సమర్థతలపై ఒక రాజ్యం ఖ్యాతి కొనసాగటం అనేది ఆధారపడుతుంది. అదేవిధంగా శక్తి సంబంధితం చలనం చెందుతుందేకాని ఎప్పుడు ఒకేలా స్థిరంగా ఉండజాలదు.

కేవలం జాతీయశక్తి మూలకాల ప్రస్తావనతోనే జాతీయ శక్తిని నిర్వచింపడం సాధ్యపడదని Palmer and Perkins అభిప్రాయం. సైనికపరంగా వ్యక్తం అయ్యేదే శక్తి అని Herold Sproot and Margaret భావించారు. Morgenthau రాజకీయశక్తినే శక్తిగా సూచించాడు. ఈ కారణంగా ఒక నిర్దిష్ట పదజాలంలో శక్తి నిర్వచింపబడదు. అది సరిపోల్చతగినది. నిత్యం మార్పులకు లోనవుతుంది. అది ఒక సాపేక్షిక భావన. ఇతర కారకాలతో సరిపోల్చవచ్చు.

2.2. జాతీయ ప్రయోజనం (National Interest) :

జాతీయ ప్రయోజనం అనే పదము అంతర్జాతీయ విధానంలో అత్యంత ప్రధానమైన భావన. "మనకు శాశ్వత మిత్రులు లేరు. మనకు శాశ్వత శత్రువులు లేరు. మన ప్రయోజనాలు శాశ్వతం. ఆ ప్రయోజనాలను అనుసరించడం మన బాధ్యత"

అని Lord Palmerston ఉద్దేశించాడు. ఈ భావనకు Morgenthau and Arnold వంటి రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు, రాజకీయవేత్తలు అత్యంత ప్రాధాన్యతనిచ్చారు. అయితే ఈ భావాన్ని వ్యతిరేకించేవారిలో అతి ముఖ్యుడు అమెరికా అధ్యక్షుడు Woodrow Wilson. అతని మాటలలో, "జాతీయ ప్రయోజనాల ఆధారంగా రాజ్యపు విదేశాంగ విధానాన్ని నిర్ధారించటం ప్రమాదకరం. మనలను నిర్దేశించగలిగేది సుస్థిరతే కాని ఆవశ్యకతలు కాదు" అనే నియమాన్ని నిర్లక్ష్యం చేసే సాహసాన్ని చేయలేము. చేరవలసిన ఏ స్వార్థపూరిత గమ్యాలు మనకు లేవు".

2.2.1. జాతీయ ప్రయోజనం అంతస్సూచనలు (Implications of National Interest) :

జాతీయ ప్రయోజనం ఒక సందిగ్ధమైన భావన అని అనేక మంది రచయితలు పేర్కొన్నారు. అది ఒక అసాధారణ, నిరాకార, అస్పష్ట భావన. సందర్భాన్ని బట్టి ఆ భావన అర్థం మారుతూ ఉంటుంది. దీని స్పష్టమైన అర్థము నిర్ధారించుటలో రచయితలలో ఏకాభిప్రాయం లేదు. జాతీయ ప్రయోజనం అనే భావన నిష్పక్షపాతంగా, శాస్త్రీయపరంగా వాస్తవంలో నేటివరకు నిర్వచింపబడలేదు. అయితే రచయితలు ఈ భావనను వివరించే ప్రయత్నాలు చేసారు. Padelford, Lincoln, Olvey మొదలగు రచయితలు అభిప్రాయంలో జాతిసంక్షేమం, రాజకీయ విశ్వాసాలకు తగు భద్రత, జాతీయ జీవన విధానం, ప్రాదేశిక సమగ్రత - దాని పరిరక్షణ మొదలగు ప్రాథమిక సామాజిక విలువలలో జాతీయ ప్రయోజనాలు కేంద్రీకరింపబడి ఉంటాయి. ఏ రాజకీయ సాంప్రదాయాల ఆధారంగా, సంపూర్ణ సాంస్కృతిక సందర్భాల పరిధిలో తన విదేశాంగ విధానం రూపొందించుకుంటుందో అవే ఆ రాజ్యం యొక్క జాతీయ ప్రయోజనాలను నిర్ణయిస్తాయని Morgenthau వివరించాడు. భిన్న రచయితలు, భిన్న భావాలతో జాతీయ ప్రయోజనం భావనను ఉదహరించారు. ఈ భావనను అనేక విధాలుగా వర్గీకరించారు. Joseph Frankel తన రచన "National Interest" లో 4 రకాల వర్గీకరణ వివరించారు. 1. అభిలాషాత్మకం 2. నిర్వహణాత్మకం 3. వివరణాత్మకం 4. వివాదాత్మకం. మంచి జీవన విధానంపై ఆసక్తి, ఆదర్శాత్మక లక్ష్యాలను వీలైనంతవరకు సాధించాలనే తపన జాతీయ ప్రయోజనం యొక్క అభిలాషాత్మక రూపకం అనవచ్చు. వాస్తవికంగా అనుసరణలో ఉన్న మొత్తం ప్రయోజనాలు, విధానాలే నిర్వహణాత్మకం అని భావించవచ్చు. విదేశాంగ విధానం వివరణ, అంచనా, హేతుకత లేక విమర్శలను జాతీయ ప్రయోజనం భావన యొక్క వివరణాత్మక లేక వివాదాత్మక వర్గీకరణ అనవచ్చు.

అర్థం, విషయ సూచికలపై ఉన్న భిన్నత్వాలపై విసుగు పొందిన Raymond Aron జాతీయ ప్రయోజనం అనే భావన ఉనికినే పూర్తిగా నిరాకరించాడు. ఇదే అపనమ్మకవాదాన్ని James Rosenau కొనసాగించాడు. నిర్వచించటంలో అనేక కష్టాలున్నప్పటికి, జాతీయ ప్రయోజనం భావనపై విదేశాంగ విధాన రూపకల్పన జరుగుతుందనే ఒక సార్వత్రిక భావన వ్యాప్తిలో ఉంది. అంతర్జాతీయ ప్రవర్తన వర్ణించుటలో, వివరించుటలో, భవిష్యత్తును సూచించుటలో, నిర్ధారించుటలో జరిగే ప్రయత్నాలన్నింటికి జాతీయ ప్రయోజనం అనే భావనే ప్రధాన బిందువుగా ఉంటుంది.

జాతీయ ప్రయోజనం వివరణలలో భిన్నత్వం ఉన్నప్పటికి దీని అంతర్భాగం మాత్రం ఒక్కటే. అన్ని రాజ్యాలు కోరుకునేవి, అన్వేషించేది తమ జాతీయ భద్రత, రాజకీయపర స్వాతంత్ర్యం, ప్రాదేశిక సమగ్రత. ద్వితీయ స్థానంలో తమ ఆర్థిక ప్రయోజనాల పెంపుదలను కాంక్షిస్తాయి. అనగా వ్యాపార, వాణిజ్య రంగాలలో సానుకూల పరిస్థితుల సాధన, వీటి పరిరక్షణ. భద్రత, ఆర్థికాభ్యుదయాలు ప్రధాన స్థానంలో ఉంటాయి. వీటితోపాటు జాతీయ ప్రయోజనంలో ఇతర మూలకాలు కూడా కలిసి ఉంటాయి. పరస్పరం పోటీపడుతూ అనేక సవాళ్ళు ఈనాడు జాతీయ ప్రయోజనాలకు ఎదురౌతున్నాయి. అవి : ప్రాంతీయ ప్రయోజనాలు, ప్రపంచ ప్రయోజనాలు ఇంకా ఉప-జాతీయతా ప్రయోజనాలు.

2.3. శక్తి సమతౌల్యము (Balance of Power) :

శక్తి సమతౌల్య సిద్ధాంతం జాతీయ రాజ్యాల మధ్య సంబంధాలను సాంప్రదాయ బద్ధంగా వివరిస్తుంది. ఈ సిద్ధాంతం అంతర్జాతీయ సంబంధాలకు ప్రధాన ఆధారిత సూత్రము. రాజనీతిశాస్త్రంతోపాటు భౌతికశాస్త్రం, జీవశాస్త్రం, ఆర్థికశాస్త్రం, సామాజికశాస్త్రం వంటి అనేక విజ్ఞాన శాస్త్రాలలో ఈ సమతౌల్యతా భావన వాడబడింది. యాంత్రిక సంబంధ రంగం నుండి ఒక రూపకంగా ఈ భావం తీసుకొనబడింది.

శక్తి సమతౌల్యం ఒక పురాతన వ్యవస్థ. ఈ భావన ప్రాచీన గ్రీసులో అమలులో ఉండేదని David Hume వివరించాడు. శక్తి సమతౌల్యం ఆధునిక అభివృద్ధికి మూలం ఈనాటి అభివృద్ధితో ముడిపడి ఉంది. జాతీయ రాజ్యాల అభివృద్ధితోపాటు ఐరోపా అంతటా అది అతి త్వరగా విస్తరించింది. దౌత్య విధానానికి మౌలిక సూత్రంగా మారింది. బహుళ రాజ్య వ్యవస్థలో ఉండే శక్తి పంపిణీ వలన ఏ ఒక్క రాజ్యంకు ఏ నష్టం కలగకుండా ఇతర రాజ్యాలను విస్మయపరచలేము అని సూచించేదే శక్తి సమతౌల్య విధానం. దురాక్రమణ చేయ ప్రయత్నించిన ఏ రాజ్యమైన ఇతర రాజ్యాల నుండి సమిష్టిగా తీవ్ర ప్రతిఘటనను ఎదుర్కొంటుందనే భావాన్ని నిరంతరం కలుగచేసేదే శక్తి సమతౌల్యమని Quincy Wright వివరించాడు. అనేక రాజ్యాల మధ్య దాదాపు సరిసమానంగా శక్తి పంపిణీ చేయబడిందనే వాస్తవ స్థితిగతులను సూచిస్తుందని ఈ సిద్ధాంత ప్రతిపాదకులలో చిరపరిచితుడైన Morgenthau అభిప్రాయం. చారిత్రకంగా ఈ సిద్ధాంత సూత్రీకరణ ఒక సార్వత్రిక నియమంగా నిలచింది. అదేవిధంగా రాజనీతికి ఈ సిద్ధాంతం ఒక ప్రాథమిక న్యాయసూత్రం అని Martin Write ఉదహరించెను. అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో రాజ్య సంబంధిత నిరోధ సమతౌల్య విధానం (System of Checks and Balances) ఆచరణే శక్తి సమతౌల్య సిద్ధాంతమని చెప్పవచ్చు. "అధికారాన్ని నిరోధించటానికి అధికారముండాలి" (There should be power to check power) అనే సూత్రం పై శక్తి సమతౌల్యం ఆధారపడింది.

'శక్తి సమతౌల్యం' ఒక అస్పష్టమైన భావన. దానికి రెండు ప్రత్యేకార్థాలున్నాయి. కొన్ని సందర్భాలలో అధికార సమస్థితిని సూచిస్తుంది. మరికొన్ని సందర్భాలలో అధికార ఆధిక్యతను (Preponderance) సూచిస్తుంది. ఏది ఏమైనా వాస్తవంలో రాజ్యాలన్నీ తమకనుకూలంగా ఉండే సమతౌల్యం పైనే ఇష్టతగా ఉంటాయి.

Quincy Wright రెండు రకాల వర్గీకరణ చేసెను : 1. నిశ్చల శక్తి సమతౌల్యం 2. చంచల శక్తి సమతౌల్యం. పరస్పర సంబంధంగా కొన్ని స్వతంత్ర ప్రభుత్వాలు సహజీవనం కొనసాగించే స్థితిని తెలియచేసేది నిశ్చల శక్తి సమతౌల్యం. అట్టి నిశ్చల సమతౌల్యంను కొనసాగించటానికి తగిన విధానాల ఆచరణీయతే చంచల సమతౌల్యం. తప్పనిసరిగా రాజ్యాలు తమలో తాము ఒకరిపై ఒకరు ఆధిక్యత కొరకు, బలసంపదల వృద్ధి కొరకు నిత్యం సంఘర్షణకు లోనవుతాయనే భావమే ఈ సూత్రీకరణకు ఆధారం. Morgenthau ఈ పదానికి నాలుగు అర్థాలను వివరించెను :

ఎ. ఒక నిశ్చిత శక్తి పంపిణీని పొందటానికి ఉద్దేశించిన ఒక విధానం.

బి. అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో ఏ యదార్ధ పరిస్థితులనైనా తెలిపే ఒక వర్ణన.

సి. అంతర్జాతీయంగా దాదాపు సమంగా రాజ్యాల మధ్య శక్తి పంపిణీ.

డి. అంతర్జాతీయ సంబంధాలలో రాజకీయ శక్తి యొక్క ఏవిధమైన పంపిణీనైనా వర్ణించే ఒక పదము.

2.3.1. శక్తి సమతౌల్యపు లక్షణాలు (Characteristics of Balance of Power) :

1. మొదటిగా ఈ పదము సమస్థితికి ఒక సంకేతం. సమానంగా శక్తి పంపిణీని సూచిస్తుంది. అయితే అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో సమతౌల్యం అనేది శాశ్వత లక్షణం కాదు. 2 రెండవ లక్షణం - శక్తి సమతౌల్యం అనేది భగవత్ప్రసాదితం కాదు.

దౌత్యనీతిలో ఇది ఒక ఉపాయం మాత్రమే. 3. మూడు : శక్తి సమతౌల్యం యథాతథ స్థితిని అభిమానించినా, సమర్థవంతంగా పనిచేయాలంటే ఎప్పటికప్పుడు మార్పులు పొందుతూ, చంచలంగా ఉండాలి. 4. నాలుగు : యదార్థంలో శక్తి సమతౌల్యం అనేది ఎక్కడా ఉండదు.

శక్తి సమతౌల్యం అనేది అంతర్జాతీయ రాజకీయాలను క్రమబద్ధం చేయుటానికి అమలుచేయబడే ఒక సందేహాస్పద విధానం. మైత్రులు - ప్రతి మైత్రులు, ఆయుధీకరణ - నిరాయుధీకరణ, ఐక్యము - తాటస్థ్యం వంటి ప్రత్యేక సాధనాలను, సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని అభివృద్ధి పరచుకొంది. అణు సంబంధిత పోటీతోను, ప్రచ్ఛన్నయుద్ధ ప్రచారాలతోను, ఆర్థిక సంబంధ మరియు సైనిక సంబంధ మద్దతులతోను శక్తి సమతౌల్యం మునపటి కంటె మరింత శక్తివంతంగాను, సాధనాపరంగాను ఆచరణలో ఉన్నది. నేటికి ఇది ప్రధానమైన సిద్ధాంత భావన. ఆయుధ నియంత్రణ, వ్యూహాత్మక స్థిరత్వ సాధన, రాజ్యాల పరస్పర నివారణ మొదలగు వాటి ఆధునిక విశ్లేషణలో ఈ సిద్ధాంతపు ఉపయుక్తత మరింతగా పెరిగింది.

2.3.2. శక్తి సమతౌల్య భావన - అంచనా (Balance of Power-Evaluation of the Concept) :

శక్తి సమతౌల్యం చిన్న రాజ్యాల స్వాతంత్ర్యాన్ని పరిరక్షిస్తుంది. శాంతిని కాపాడుతుంది. 1871-1914 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో 7 యుద్ధాలను నివారించింది. బహుళ రాజ్య విధానాన్ని కొనసాగించింది. ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం అంతర్జాతీయ రంగంలో నూతన వికాసాల దృష్ట్యా శక్తి సమతౌల్యం తొందరలోనే పాతబడిపోతుందని కొందరు రచయితలు భావించారు. వర్తమానంలోను, భవిష్యత్తులోను విజయాలు సాధిస్తుందని మరికొందరు వాదించారు. జాతీయవాదం, పారిశ్రామిక వాదం, ప్రజాస్వామ్యం, అంతర్జాతీయ చట్టం అభివృద్ధి, అంతర్జాతీయ వ్యవస్థల అవతరణ వంటి నూతన కారకాలు, ఆర్థిక రంగంలో రాజ్యాలు పరస్పరం ఆధారపడటం, వలసల సరిహద్దుల అంతర్ధానం మొదలైన వాటన్నింటివల్ల శక్తి సమతౌల్యం ఒక కష్టమైన విధానంగా మారింది. ఈ పరిస్థితుల వలన Earnest Haas, Appodorai వంటి రచయితలు ఈ విధానం పాతబడిందని భావించారు. ప్రపంచ శాంతికై మరింత శ్రేష్టమైన ప్రత్యామ్నాయాలను ప్రతిపాదించారు. అంతర్జాతీయ సమాజంలో జరిగే మార్పులు శక్తికుండే వాస్తవత్వాన్ని తప్పించలేదు - అనగా శక్తి నిర్వహణకు సాధనమే శక్తి సమతౌల్యం.

శక్తి సమతౌల్యం అంతర్జాతీయ సంబంధాల మౌలికాధారంగా కొనసాగుతోందని Quincy Wright, Carl Friedrich వంటి రచయితల అభిప్రాయం. సిద్ధాంత రీత్యా గర్హింపబడినప్పటికి అంతర్జాతీయ సమాజంలో రాజ్యవ్యవస్థ కొనసాగినంత కాలం, రాజ్యేతర సమీకరణలు జరిగినంతకాలం శక్తి సమతౌల్యం వాస్తవంలో అనుసరింపబడుతూనే ఉంటుంది. రాజ్యం చేసుకునే ఏ ప్రాంతీయమైన, అర్ధగోళమైన, ప్రపంచ వ్యాప్తమైన మైత్రికి ఈనాటికి శక్తి సమతౌల్య పరిశీలనే నియంత్రణాత్మక కారకంగా నిలచింది.

2.4. శక్తి శూన్యత (Power Vacuum) :

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం నాటి నుండి 'శక్తి శూన్యత' భావన వాడుకలోకి వచ్చింది. ఈ కాలంలో రెండు అగ్ర రాజ్యాలు అవతరించాయి. ప్రపంచంలో విభిన్న ప్రాంతాలలో తమ ప్రభావయుత స్థావరాల స్థాపనలో ఒకరినొకరు సమతౌల్య పరచటానికి నూతన ప్రక్రియల అన్వేషణ కొనసాగించాయి. 'శక్తి శూన్యత' సిద్ధాంతం ఆధారితంగా తమ చర్యలను సమర్థించుకొన్నాయి. శక్తి శూన్యతను పూరించే నెపంతో ప్రతీ అగ్రరాజ్యం తన స్వయంశక్తిని పెంచుకుని ప్రత్యర్థి శక్తిని సమతౌల్యం చేయటానికి, లేక తగ్గించే ప్రయత్నాలు చేసాయి.

ప్రచ్ఛన్న యుద్ధ సమయంలో 'శక్తి శూన్యత' అనే పదాన్ని U.S. సృష్టించింది. Great Britain, Germany, France, Spain, Portugal, Holland వంటి సామ్రాజ్యాలు విచ్ఛిన్నమైనాయి. తమ వలసలకు స్వాతంత్ర్యాన్ని